

PROČ
EXISTUJÍ
sprostá
SLOVA

když se
používají? nesmějí

Anna Durnová

Proč existují sprostá slova, když se nesmějí používat?

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Anna Durnová

Proč existují sprostá slova, když se nesmějí používat? – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

PROČ
EXISTUJÍ
sprostá
SLOVA
když se nesmějí používat?

Anna Durnová

 CPRESS

Úvod

Tobík a Týna jsou dva rošťáci, kteří chtějí vědět o všem, co se kolem nich šustne. Zejména když jsou u toho dospělí. Ty dospělácké řeči o tom, kam ten svět prý spěje! No a kam by měl spět? Tam a zpět? Ale ne zpět, spět! To jako že pokračuje, že někam jde. Aha, a proč se svět má někam hýbat? Vždyť se přece otáčí pořád dokola kolem své osy! A vůbec, kdo má těm jejich tajemným báhorkám rozumět. Existuje tolik slov, která znamenají víc věcí zároveň. A co je teprve na světě slov, které znamenají dokonce věci opačné! Tolik tajemných výrazů, které zní jako přísady do lektvarů v pohádkách. Taky v televizi toho napovídají, že se jednomu hlava zavaří. A jak oni ti dospělí u televize nadávají, vidíte? A hlavně ve frontách u pokladen v supermarketu...

Chcete vědět, co za tím vším vězí? Tak pozorně poslouchejte, jak se Tobík a Týna začali na všechny tyhle věci ptát. A hlavně – co jim na jejich zvědavé otázky rodiče odpověděli, jak jim to vysvětlili, a někdy nakreslili. A někdy taky vyprávěli nebo předvedli.

Otázka první:

Proč existují sprostá slova?

*O pravidlech, odchylkách a o tom,
jak poznáme, co je normální*

Když Týnin a Tobíkův děda kouká večer na televizní zprávy, občas u toho řekne nějaké sprosté slovo. To je pak veselo!

„Dědku jeden, jsou tu děti!“ houkne na něj babička.

Tobík a Týna se chichotají. „On to opravdu řekl, slyšels to? Řekl, DO PR...“

„No tak, děti, neopakujte to!“ okřikne je babička.

Nu považte – taková nespravedlnost! Když to stejné slovo řeknou oni, tak je dospělý pokárá. A to se zase chechtá děda.

Nejčastěji se na ně zlobí jejich maminka.

„Neříkej takové věci,“ podívá se na Tobíka přísně a posune si brýle nahoru, až vypadá jako paní učitelka McGonagallová z Harryho Pottera. To je pak nejlepší neříkat

nic a jen se usmát. „Maminko!“ namítne přece jen Týna, „ale děda to včera říkal u televize!“

A maminka si vzdychne.

Věděli jste, že dospělí, když nevědí, jak vám odpovědět, tak vzdychají? Oni už se potom na vás tolik nezlobí, oni jen přemýšlejí. A když počkáte, většinou pak přijdou s nějakým příběhem, který tu nespravedlnost a záhadu vysvětlí. Alespoň maminka od Tobíka a Týny to umí báječně. Pohládí je po vlasech, usměje se, znova se nadechne a začne.

„To máte tak. Svět je samozřejmě plný sprostých slov, ale neměli bychom je používat.“

„A proč teda existují?“ ptají se oba rošťáci.

„Sprostá slova ukazují nám i našemu okolí, že nás něco rozčiluje, někdy i bolí anebo štve. Chceme si ulevit, chceme upustit páru. To se tak říká, protože když jsme našťvaní, připadáme si vlastně trochu jako balónek napuštěný vzduchem tak moc, až máme pocit, že ještě jedno slovo a my praskneme. A tak potřebujeme pomocí sprostých slov upustit trochu tlaku. Sprostá slova pěkně prsknou a zasviští jako ten upuštěný vzduch z balónku.“

„Mami, myslíš toho našeho souseda, co má na autě napsáno – korono, jdi do PR...?“

„Tobíku!“ řekne maminka přísně, ale s úsměvem. „Ano, třeba toho. Ten pán má už té pandemie kolem nás jistě plné zuby. A tak si to napsal na auto. Možná se mu tím pádem lépe jezdí do práce, co já vím.“

„Jenže koronavirus si to nikdy nepřechte!“ uchechtne se Týna.

„Ano, přesně tak,“ potvrdí maminka, „ale jeho to možná nějak uklidní. Upustí páru. Prostě každý den vylije ze sebe trochu vzteku nad tím, co mu koronavirus připravil za život. Jenže zároveň,“ pokračuje maminka „když takhle kolem sebe metáme sprostá slova, většinou začneme jako ten balonek lítat kolem dokola.“

Maminka se zasměje. Vzpomene si, že posledně jako balonek vypadala ona, když nebyla schopná rozepnout zip svého kabátu. Stála v předsíni jako sněhulák, bylo jí horko a zip nešel ani nahoru, ani dolů. A protože se zarazil hned nahoře u krku, nemohla kabát ani zkusit vysvléct přes hlavu. Než jí nakonec tatínek pomohl, prskala jako balonek, až sprostá slova svištěla.

„Mami, ty jsi byla posledně jako balónek, pěřový, hihi,“ přeruší ji Týna z rozjímání. „Jak sis nemohla rozepnout tu bundu, pamatuješ?“

„Ano, ano,“ směje se maminka dál. „A taky si jistě pamatuješ, že jsem ti říkala, že když už to musí být, máš říct něco, co není sprosté.“

„DOPRKVANČIC!“ zavolá Tobík a chechtá se.

„DO HÁJE ZELENÝHO!“ zapiští vesele Týna.

„DO PRKENNÝ OHRADY, DO PRKÝNKA DUBOVÝHO! DO HÁJE, DO HÁJE, BĚŽTE VŠICHNI DO HÁJE!“ skandují oba jako na hřišti a poskakují kolem dokola.

Maminka se napřed usměje a pak obrátí oči v sloup (to je takové to, když se podívá nahoru, jako by měla na čele mouchu). A to je jasné, že už toho bylo trochu moc. Týna a Tobík zpozorní a maminka zase zvažní.

„Jenže ani tak bychom to dělat neměli,“ otočí se k dětem. „Nejsme přece nafouknuté balonky. A taky nechceme, aby na nás takhle škaredě mluvili druzí. Takže se snažíme ovládat a sprostá slova neříkat.“

„Ovládat, jako auto na dálkové ovládání?“ zbystří Tobík.

„Vlastně trochu ano,“ souhlasí maminka. „Celý život se učíme vytvořit si takové dálkové ovládání na nás samotné. Abychom, jako ta autíčka, jezdili tam, kam chceme, a abychom u toho moc nenaráželi do jiných. I proto máme na světě pravidla. Vlastně na všechno. Na to, kdo jde první do dveří, když jdeme do supermarketu, nebo na to, jak správně jíst. Ale taky třeba na to, jak se hádat. A k tomu také patří, že i když se na sebe zlobíme, snažíme se sprostá slova nepoužívat. Protože mohou bolet, jako bychom do toho člověka píchali jehlou.“

„Dokonce i na hádky máme pravidla?“ ptá se nevěřičně Tobík. „A kde jsou tahle všechna pravidla napsaná?“

„Ano,“ pokračuje maminka, „máme pravidla, která jsou napsaná velice jasně. A říkáme jim zákony. Zákony jsou napsané v knihách a ve spisech, kterým se říká zákony. Některým se říká i jinak, ale to teď není tak důležité. Tyhle zákony platí buď u nás v Česku, anebo třeba v celé

Evropské unii. Máme dokonce zákony, které platí po celém světě. I když způsob, jak takové zákony vzniknou, je někdy zdoluhavý a složitý, víme poměrně přesně, kde takové zákony najít a na koho se obrátit, když jim nerozumíme.“

„Já to vím! Na právníky!“ vyhrkne Týna. „Jako třeba na naši tetu Alenu.“

„Přesně tak,“ dodá maminka. „Ale kromě zákonů máme také pravidla, která sice nikde napsaná nejsou, ale o kterých víme, že se mají dodržovat.“

„A jak to víme, když to není nikde napsané?“ namítne rychle Tobík.

„To je právě ono,“ pousměje se maminka, „tahle pravidla se učíme, postupně, jak rosteme, jak jsme ve společnosti jiných lidí a jak si s ostatními povídáme.“

„A jak si s nimi o tom povídáme?“ zajímá Týnu.

„Tak třeba ta sprostá slova. Když jste byli malí, postupně jste začali opakovat slova, která jste kolem sebe slyšeli. Máma, Tobík, táta, kolo.“

„A někdy jsme ta slova přece pletli!“ Zavýskne Týna, na toto téma si totiž moc ráda povídá.

„Ano, pletli, třeba Tobík říkal místo čokoláda ,kočí‘ a ty jsi mi, Týno, ráno chtěla vždycky vařit ,tafito‘,“ zasměje se maminka. „Ještě mnohem zábavnější ale bylo, když jste různými slovy popisovali nějaké situace. A někdy jste si z těch situací zapamatovali jen jedno slovo. Tak to pro nás s tatínkem byla taková hádanka, co vlastně chcete. Například Tobík říkal ,ještě‘, když měl žízeň. Dlouho jsme na to nemohli

přijít, až jsem si uvědomila, že, když jsem ti, Tobi, dávala napít, zeptala jsem se tě vždycky ‚chceš ještě?‘. A tys přikývl a dostal jsi napít. Proto sis pak myslel, že když řekneš ‚ještě‘, dostaneš napít. Tahle příhoda mi utkvěla v paměti. Hezky totiž ukazuje, jak se jako malé děti rozhlížíme kolem sebe a doslova odezíráme, co dospělí kolem nás dělají a jak čemu říkají. Právě na takových dětských omylech pak vidíme, že v tom, jak spolu mluvíme, nejsou jen slova, ale různé situace kolem nich. Teprve ty těm slovům dají správný význam.“

„A jak se malé dítě naučí říkat doprkvancic?“ zeptá se Týna.

„Zrovna takovým odezíráním, představ si! Malé dítě si například při vyslovení sprostého slova vůbec neuvědomuje, o co vlastně jde. Vidí, co u toho dospělí dělají. Jsou jiní, takoví rozjaření, mají jasnější rysy ve tvářích, mračí se, špulí pusu.“

„A rudnou,“ zvolá Tobík a začne zadržovat dech, až je červený jako malina.

„Ano, rudnou, a supí jako lokomotiva,“ dodá maminka a dá mu ruku na rameno, aby ho upozornila, že už by se mohl zase nadechnout.

Tobík se nadechne a vyhrkne: „Jasně, jako třeba ten náš soused, co má na zadním skle auta napsáno, jdi do prdele, korono!“

„Tobiáši!“ zlobí se maminka.

„Ale vždyť on tam má opravdu napsané do...“ brání se Tobík.

„Já vím, já vím, už jsme se o tom přece bavili,“ nechce to už maminka dál rozvádět.

Ale stejně je vidět, že jí cukají koutky. „No, je to veselá kopa,“ dodá s úsměvem. „Hlavně když nás pak málem přejede při vyjíždění z parkoviště. Ale zpět k dítěti. Pamatuje si, že kdo řekne sprosté slovo, má pozornost, je kolem něj živo a veselo. A to je přece zajímavé.

Dítě chce mít taky pozornost. Chce být s ostatními. Po nějakém čase to proto zkusí taky. Třeba zažvatlá ‚dopldepláce‘. A rodiče zpozorní, začnou se zlobit, anebo se smát, špulit pusku, výrazně hýbat obočím, což dítě vnímá jako dosažení svého cíle. Chtělo pozornost – a má ji. Pokud na to budeme takhle pokaždé reagovat, můžeme si být jisti, že batole na nejbližší rodinné oslavě babičce místo všechno nejlepší řekne...“

„DOPLDELEPLÁCE,“ zaječí vesele Týna i Tobík.

Maminka je kupodivu nepokárá. Usměje se na ně a dodá: „Přesně tak, a teď už to nebudeme říkat, ano?“ mrkne na ně na oba. „Když jsou děti malé, je lepší si toho vlastně nevšimnout, neslyšet to. Ale většinou dětem brzy do-

jde, že jsou to zvláštní zakázaná slova, která lidé i tak používají. Skrz to se dozívají, že lidská komunikace má nějaké hranice. A tak jsou sprostá slova pěkným příkladem toho, jak se učíme pravidlům.“

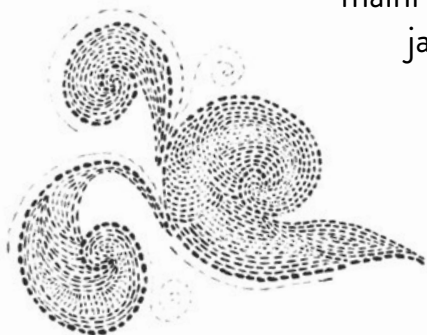
„Mami, a víš, že ve Španělsku je prý největší nadávkou oplatek?“ zeptá se Týna.

„No, on to není jen tak nějaký oplatek,“ opáčí maminka. „Španělé, když sakrují, tak říkají ‚hostia‘, což je hostie neboli posvátné tělo Páně, které se například polyká při mších v kostele. Pro lidi, kteří věří v Boha, představuje boží tělo. A my, když říkáme sakra, tak vlastně taky říkáme slovo, které patří do křesťanské víry a do kostela.“

„Jak to?“ podiví se Týna.

„Protože sakra je ze slova ‚sakrament‘, což znamená svátost,“ vysvětlí maminka. „Tato slova, která patří do kostela, se nesmějí používat jinde než přesně v těch správných situacích v obřadu. Proto se dříve vnímalo jako zakázané říkat je jinde. A proto se třeba nesmělo říkat Ježíši Kriste, protože to je zvolání, které se má používat, jen když se lidé opravdu ve svých myšlenkách a modlitbách obracejí na Ježíše Krista. Existuje spousta různých obměn těchto slov, ze kterých se postupně staly takové docela normální nadávky, které se dnes většinou jako sprosté neberou.“

„A proč už to teď nevádí?“ diví se Týna.

„Protože pravidla se mění podle toho, jak se mění společnost. A naše společnost už chodí do kostela čím dál méně a zvolání ‚Ježíši Kriste‘ už se nebere jako vážné porušení pravidel.“

„A kdo tedy rozhodne, že se mají pravidla změnit?“ diví se i Tobík.

„My sami,“ usměje se maminka.

„My? Já a ty?“ řeknou obě děti současně.

„Vlastně trochu ano. Ale vezmeme to popořádku, at' se do toho nezamotáme jako moucha do pavučiny.“

Maminka vytáhne z šuplíku velký bílý papír a řekne dětem, at' donesou pastelky. Sednou si ke stolu a doprostřed dají papír. Maminka nakreslí malého fialového panáčka a kolem něj udělá hnědý kruh. „Tenhle kruh je **rodina**,“ řekne. „Když se narodíme, rodina nás postupně učí, jak jíst, jak mluvit, jak si umývat ruce, jak chodit na záchod, jak zdravit. Také nás rodiče učí, jak se máme oblékat, když je zima, když je léto nebo když jdeme do divadla. Tohle všechno jsou zvyky, které rodiče znají ze své rodiny a z okolí, ve kterém se pohybují. Tyhle zvyky a pravidla se předávají postupně z rodičů na děti. A pozvolna se v každé další rodině také proměňují, podle toho, jak se proměňuje svět.“

„A čím se proměňuje?“ ptá se zvědavý Tobík.

Maminka si podá zelenou pastelku a udělá další kruh. Do něj napíše **sociální původ**. Děti nechápavě otevřou pusy, ale maminka pokračuje ve vysvětlování.